

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav filosofie a religionistiky

Bakalářská práce

Bc. Marina Krapchatova

Pojetí vkusu v Kantově estetice

The concept of taste in Kant's aesthetic

Praha 2021

Vedoucí práce: Dr. habil. Jindřich Karásek, Dr.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 4. srpna 2021

Marina Krapchatova

Klíčová slova (česky)

Kant, estetika, soudnost, vkus, soud vkusu

Keywords (in English):

Kant, aesthetic, judgment, taste, judgement of taste

Abstrakt (česky)

Tato práce se soustředí na Kantovo pojetí vkusu v „Kritice soudnosti“. Cílem práce je zkoumání tohoto pojetí v estetické zkušenosti, v níž předmětům připisujeme predikát „krásný“, totiž v soudech vkusu. Soud vkusu je estetický reflexivní soud, s jehož pomocí připisujeme předmětu predikát „krásný“ a určujeme vlastní vnitřní cit spjatý s aktem posuzování formy daného předmětu.

Práce se věnuje analýze příslušných soudů za účelem určení podmínek, za kterých je soud vkusu považován za čistý, a dedukce soudů vkusu, kde se prokazuje platnost a nutnost daných soudů, a to specifického rázu – intersubjektivního. Pomocí daného přístupu je možné definovat vkus jako autonomní schopnost soudit předměty estetického zálibení, jejíž princip spočívá v subsumpci mohutností, obrazotvornosti a rozvažování ve stavu svobodné hry.

Abstract (in English)

The thesis focuses on the conception of taste of Kant in the “Critique of Judgment”. The objective of the thesis is the research of this conception in aesthetic experience in which we attribute the predicate “beautiful” to objects, namely in the judgments of taste. Judgement of taste is aesthetic reflective judgement using which we attribute the predicate “beautiful” to objects and we determine our own inner feeling connected with the act of judging the form of the given object.

The thesis deals with the analysis of the relevant judgements to determine the conditions under which the judgement of taste is considered pure and deduction of judgements of taste where the validity and necessity of the judgements are proven, and of specific nature – intersubjective. Using the given approach, it is possible to define taste as an autonomous skill to judge objects of aesthetic affection, the principle of which is based on subsumption of powers, imagination and reasoning in a state of free game.

Obsah

Úvod.....	6
1 První charakteristika vkusu	8
1.1 Reflektující soudnost	8
1.2 Transcendentální princip reflektující soudnosti	9
1.3 Estetický soud.....	11
2 Analytika krásna	15
2.1 Kvalita neboli nezaujatost	15
2.2 Kvantita neboli subjektivní všeobecnost.....	18
2.3 Účelnost bez účelu	21
2.4 Modalita soudu vkusu	24
3 Rozvržení dedukce soudů vkusu	27
3.1 Zvláštnosti soudů vkusu.....	27
3.2 Princip vkusu	28
3.3 Dedukce soudů vkusu	30
3.4 Sensus communis neboli sdělitelnosti počitků	31
Závěr	34
Seznam použité literatury.....	36

Úvod

Na začátku díla Kant sdělí okolnost, jež ho vedla k formování vlastní estetické teorie, kterou bychom mohli popsat jako „prostřední agent“. Soudnost čili schopnost soudit se stává prostředním agentem mezi rozvažováním a rozumem, mezi nimiž metaforicky řečeno leží propast. Rozvažování plní zákonodárnou funkci ve světě jevů pomocí pojmů přírody, tj. čistých rozvažovacích pojmů, kategorií. Rozum ji plní ve světě věcí o sobě pomocí pojmu svobody, tj. základního zákona mravnosti. Proto se filozofie dělí na teoretickou a praktickou, přičemž se zdá, že každý ze těchto dvou světů je zcela samostatný a nepodléhá vlivu druhého. Nicméně Kant naznačuje, že mezi těmito dvěma světy lze odhalit přechod. Ten přechod Kant popisuje jako realizovatelnost účelu a říká, že *příroda tudíž musí moci být myšlena také tak, že zákonitost její formy je v souladu alespoň s možnostmi účelů, které v ní mají být uskutečněny podle zákonů svobody*¹. Jednoduše řečeno hodláme-li realizovat vlastní záměry jakožto racionální a svobodné bytosti, měli bychom brát ohled na formální strukturu přírody, abychom pochopili, zda naše záměry jsou v kauzálním světě jevů čili v přírodě realizovatelné.²

Klíčové v této proceduře je pochopení realizovatelnosti či nerealizovatelnosti záměrů, toto pochopení čili srovnání nebo reflexe vystupuje jako článek mezi smyslovým a nadsmyslovým. Prostředním článkem je pak soudnost. V tuto chvíli je důležité učinit odbočku a věnovat se tomu, jakými způsoby se pojmy vztahují k předmětům za účelem poznání.³ Kant vyčleňuje následující pojetí: *pole, půda a oblast*. Polem jsou myšleny pojmy, které se vztahují k předmětům bez ohledu na to, zda těmito pojmy poznáváme předměty či nikoli. Půda je část pole, kde je poznání pomocí pojmů možné. A nakonec oblast představuje část půdy, ve které mají pojmy zákonodárnou funkci. V případě rozvažování je oblast reprezentována pojmy přírody, tj. čistými rozvažovacími pojmy. V případě rozumu je oblast představena pojmem svobody. Zbývá soudnost, u které podle Kanta analogicky očekáváme to, že musí mít vlastní princip a priori, i když je subjektivní a priori. Podle Kanta přinejmenším princip soudnosti má půdu, ale na konci si je jistý, že soudnost jakožto jedna

---

¹ KANT, I. *Kritika soudnosti*. Přeložil V. Špalek a W. Hansel. Praha: OIKOYMENH, 2015, s. 19. ISBN 978-80-7298-500-5.

² KARÁSEK, J. *Kantova analogie estetické zkušenosti*. Praha: Nakladatelství Filosofického ústavu AV ČR, 2004, s. 38, 40, 41. ISBN 80-7007-205-9.

³ KANT, I. *Kritika soudnosti*. Přeložil V. Špalek a W. Hansel. Praha: OIKOYMENH, 2015, s. 18. ISBN 978-80-7298-500-5.

z nejvyšších čistých mohutností je také a priori zákonodárná.⁴ Pro nás to znamená, že transcendentální princip soudnosti je zákonodárný a zároveň je principem teorie krásna, v rámci které se budeme věnovat specifickému druhu soudů – estetickým reflexivním soudům čili soudům vkusu. Soudy vkusu nám umožní spatřit jednotu smyslového a nadsmyslového a prokázat ji, a to tak, že prozkoumáme platnost soudů vkusu. Pokud budeme moci všeobecnou, ač subjektivní platnost soudů vkusu prokázat, podaří se nejen prokázat jednotu smyslového a nadsmyslového, ale zároveň formulovat novou teorii krásna.

V práci se budeme věnovat pojetí vkusu v Kantově estetice. Abychom toto pojetí rozpracovali, podíváme se na druh soudů, jenž s tímto pojetím úzce souvisí, tedy na soudy vkusu, jak již bylo zmíněno. V soudech vkusu predikujeme předmětu predikát „krásný“.

V první části se podíváme na povahu estetického soudu celkově a zjistíme podmínky, ze kterých subjekt může prožívat estetickou libost v soudech vkusu. Ve druhé části se budeme věnovat analytice krásna, ve které se nám odhalují konstituční prvky, z nichž se čistý soud vkusu skládá. Ve třetí části se odehrává dedukce čistých soudů vkusu, kde se prokazuje možnost takového druhu soudů a kde můžeme najít přesnou definici vkusu a pochopit jeho roli v dané estetické zkušenosti.

---

⁴ KANT, I. *Kritika soudnosti*. Přeložil V. Špalek a W. Hansel. Praha: OIKOYMENH, 2015, s. 22–23. ISBN 978-80-7298-500-5.

1 První charakteristika vkusu

1.1 Reflektující soudnost

Dříve než se pustíme do rozboru platnosti soudů vkusu, je potřeba udělat si jasno ve struktuře daných soudů.

Nejprve přistoupíme k rozboru druhů soudnosti, jež jsou dvě, určující a reflektující.⁵ Pro nás je tento rozbor nezbytný, protože v rámci reflektující soudnosti nacházíme nejen subjektivní účelnost, jež je částí estetického soudu, ale také se nám nabízí způsob, jak se provádí reflexe o empirických předmětech zkušenosti, které se jeví rozvažování nahodilé, aniž by tyto předměty byly určeny kategoriemi rozvažování podle obecných zákonů.

První zmíněná se uplatňuje v případech, kdy obecné je dáno a soudnost má v přírodě, tedy ve světě jevů, zvláštní podříditi obecnému, které je dané předem. Tato soudnost obdrží transcendentální zákon, jinak řečeno obdrží kategorie od rozvažování, pod které má subsumovat zvláštní. Kant uvádí tento druh soudnosti, snaží se nastínit rozdíl mezi určující a reflektující soudností, která se vyznačuje tím, že zvláštní je dáno a má se k němu teprve najít obecné.

Příroda jakožto souhrn předmětů zkušenosti je možná jako systém podle obecných a zvláštních zákonů. V rámci určující soudnosti rozvažování abstrahuje od rozmanitosti možných empirických zákonů, přičemž příroda je určena kategoriemi rozvažování podle obecných zákonů. Avšak pro Kanta jednota empirických zákonů je také možná jako systém zkušenosti podle zvláštních zákonů přírody, tu jednotu předpokládáme my, abychom mohli pojmut rozmanitost možných empirických zákonů, jež se jeví rozvažování nahodilé.

Proto tedy přichází reflektující soudnost, která musí pro zvláštní ukázat nebo najít obecné. Na rozdíl od určující soudnosti, reflektující nemůže tento princip získat z rozvažování, jinak by byla určující soudností, nemůže ten princip získat ani ze zkušenosti, neboť přírodě nemůžeme vsutku nic takového připsat. Příroda obsahuje rozmanitost empirických událostí, naše rozvažování disponuje kapacitami, které umožňují zkušenost vůbec, ale empirické modifikace přírody se jeví našemu rozvažování nahodilé, nicméně musíme předpokládat jednotu zvláštních empirických zákonů přírody, a sice nutnou, abychom také umožnili systém zkušenosti podle zvláštních zákonů přírody.

---

⁵ KANT, I. *Kritika soudnosti*. Přeložil V. Špalek a W. Hansel. Praha: OIKOYMENH, 2015, s. 23. ISBN 978-80-7298-500-5.

1.2 *Transcendentální princip reflektující soudnosti*

Pro hlubší pochopení reflektující soudnosti a jejího principu je potřeba se věnovat první verzi úvodu ke *Kritice soudnosti*⁶, která nebyla do spisu zahrnuta. V této verzi se nám vyjasňuje to, že zaprvé reflektující činnost je činnost, která provádí určité kognitivní operace: *srovnání* a *spojování* daných představ buď s jinými představami, nebo s poznávací mohutností ve vztahu k pojmu, jenž to umožňuje. Zadruhé princip reflexe o daných předmětech přírody prohlašuje, že *ke všem věcem přírody lze najít empiricky určené pojmy* a dodává, že *na produktech přírody lze předpokládat vždy formu, jež je možná podle obecných zákonů, které jsou pro nás poznatelné*. Jak tomu máme rozumět?

Reflektující soudnost poskytuje empirické pojmy, ale proces tohoto poskytování předpokládá, že příroda má určitý řád čili jednotu, které je podřízena její empirická rozmanitost forem a druhů, jen za této podmínky může reflektující soudnost provádět své kognitivní činnosti srovnání a spojování, resp. také abstrahování, a dospívat k empirickým pojmům. Předpoklad toho, že příroda má zmíněnou jednotu, je apriorní ze strany reflektující soudnosti, tj. jde o nárok na transcendentální princip, který reflektující soudnost sama předběžně poskytuje a který předchází veškeré kognitivní činnosti za určením příslušného empirického pojmu.

Kant zavádí pojem účelnosti, který můžeme myslet díky reflektující soudnosti a jenž bude vystupovat v roli jejího transcendentálního principu. Pokud se nacházíme v rámci kategorií rozvažování, jsme v rámci určující soudnosti, která pro pojem účelnosti přírody nemá místo, jelikož rozvažování pohlíží na přírodu a na objekty nikoli z hlediska účelu, nýbrž z hlediska determinismu věcí přírody. Avšak když jsme v rámci reflektující soudnosti, můžeme myslet pojem účelu⁷, který Kant definuje ve druhém úvodu jako *pojem obsahující důvod skutečnosti objektu*, z něhož vyvodí pojem účelnosti, účelnosti formy jako *souladu věci s tou povahou věci, která je možná jen podle účelu*. Pojetí „účelu“ znamená, že máme pojem nějakého objektu, pojímáme jeho esenci a ten pojem je příčinou existence daného objektu. Ten objekt můžeme pak nazývat účelným, pokud se jeho existence shoduje s představou daného objektu, tj. s pojmem objektu nebo jeho esencí v subjektu.

---

⁶ KANT, I. *Úvod ke Kritice soudnosti*. Přeložil J. Karásek. Praha: OIKOYMENH, 2011, s. 26–33. ISBN 978-80-7298-317-9.

⁷ KANT, I. *Kritika soudnosti*. Přeložil V. Špalek a W. Hansel. Praha: OIKOYMENH, 2015, s. 24. ISBN 978-80-7298-500-5.

Kant píše: *Avšak přírodní zákony, jež jsou uzpůsobeny a vzájemně vztahy tak, jako by je soudnost rozvrhla ke své vlastní potřebě, mají podobnost s možností věcí, která předpokládá představu těchto věcí jako jejich důvod. Tudiž si soudnost podle svého principu myslí účelnost přírody ve specifikaci jejich forem podle empirických zákonů.*⁸

Kant má na mysli, že účelnost přírody, která se stává transcendentálním principem reflektující soudnosti, odráží přiměřenost forem přírody k soudnosti, k určité kognitivní mohutnosti. Předpoklad toho, že příroda je uspořádána vhodným způsobem pro soudnost, resp. pro naši kognitivní mohutnost, umožňuje aplikaci soudnosti, a to reflektující za účelem pátrání po pojmech k empirickým představám. Účelnost forem přírody pak spočívá v tom, že její formy jsou vhodné pro logický systém empirických pojmů.⁹

Význam účelnosti přírody v obou úvodech je stejný, tj. jedná se o přiměřenost řádu přírody k našim poznávacím schopnostem¹⁰ čili jde o soulad mezi přírodou a našimi poznávacími schopnostmi. V čem se projevuje tento soulad? Kant se to snaží vysvětlit poukázáním na stejné postavení dvou typů soudnosti. To znamená, že příroda jakožto předmět zkušenosti vůbec podléhá kategoriálním určením rozvažování v rámci určující soudnosti, která má kategorie jakožto obecné zákony pro možnou zkušenost a aplikuje je na přírodu tím, že ji může těmto zákonům podřídít.¹¹ Nicméně rozvažování, aby se mohlo zabývat zvláštními empirickými přírodními modifikacemi, musí předpokládat to, že příroda disponuje určitým řádem, a to je nutné, jinak by to nebyl řád a rozvažování by ho nemohlo zkoumat či trvat na možnosti poznání tohoto řádu, i když ten řád se předpokládá u zvláštních empirických pravidel, která jsou pro rozvažování nahodilá. V tomto případě jsme v rámci reflektující soudnosti, přičemž rozvažování může sledovat empirické zákony přírody s tím, že předpokládá jejich řád v reflexi o přírodě, proto je třeba princip, jenž tuto reflexi umožní. Jinými slovy transcendentální princip soudnosti umožňuje reflexi o přírodě a poukazuje na soulad mezi přírodou a poznávacími schopnostmi, přestože je tento soulad nahodilý. Tím transcendentálním principem soudnosti je formální účelnost přírody. *Formální* znamená odkaz na to, že příroda má pro rozvažování pochopitelný řád rodů a druhů, empirických principů. Je třeba zmínit, že transcendentální princip soudnosti je subjektivní, protože se připisuje myšlení za účelem možnosti reflexe přírody. Jinak řečeno, aby příroda byla předmětem zkušenosti vůbec, stačí se omezit na použití kategorií a využívat určující

---

⁸ KANT, I. *Úvod ke Kriticke soudnosti*. Přeložil J. Karásek. Praha: OIKOYMENH, 2011, s. 33. ISBN 978-80-7298-317-9.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ Tamtéž, s. 29

¹¹ Tamtéž, s. 28.

soudnost. Avšak příroda má nespočet empirických, tedy zvláštních principů či zákonů. Abychom se k nim mohli vztahovat či je reflektovat, tj. najít empiricky určené pojmy, je potřeba předpokládat, že příroda má řád druhů, rodů a empirických principů. Ten řád není nic jiného než jednota, kterou příroda jakoby provádí na způsob jednotící funkce rozvažování, resp. pro rozvažování je to pochopitelné. Tento předpoklad plní funkci možnosti reflexe přírody pro rozvažování, tj. jde o transcendentální princip soudnosti. Novinkou, se kterou Kant přichází, je to, že soulad mezi přírodou a našimi poznávacími schopnostmi je nahodilý.

1.3 *Estetický soud*

Vysvětlení pojmu účelnosti přírody umožňuje Kantovi provést rozlišení dvou druhů reflektujících soudů, jedná se o soud estetický a teleologický. Tím, že obrací pozornost k tvorbě empirických pojmů, Kant cíleně připomíná funkce a vztah mezi jednotlivými mohutnostmi, neboť jejich vztah a funkce umožní pochopit konstituci estetického, případně teleologického soudu.

Kant připomíná proces zacházení s empirickým pojmem¹² v rámci poznávací činnosti, tj. jedná se o kategorie, které jsou logickými funkcemi soudů vůbec vzhledem k tomu, že určují rozmanitost daného názoru: 1) pojetí rozmanitosti názoru, tj. aprehenze, kterou provádí obrazotvornost tak, že vztahuje názory k pojmům rozvažování, 2) syntetická jednota apercepcie v pojmu objektu, kterou provádí rozvažování, 3) znázornění pojmu tím, že se ukáže příslušný předmět v názoru, což dělá soudnost, jmenovitě určující, která zvláštní subsumuje pod obecné, předem poskytnuté rozvažování, tj. pod kategorie.

V rámci reflektující soudnosti na rozdíl od určující soudnosti jde v první řadě o reflexi objektu a o soulad mezi přírodou a poznávací mohutností, což je definicí účelnosti, tím pádem se reflexe zaměří na soulad mezi obrazotvorností, tj. aprehenzí, a mezi rozvažováním. V případě, kdy se reflektující soudnost opírá o *subjektivní* účelnost bez zájmu o získání pojmu a příslušný soud není poznávací, když dojde ke shodě mezi obrazotvorností a rozvažováním, aniž by byl získán nějaký pojem, jedná se o *estetický reflexivní soud*. Předmět v rámci estetického reflexivního soudu je subjektivně účelný, protože jeho forma v empirickém názoru vedla ke shodě, ba Kant bude dokonce mluvit o *harmonii* dvou činností, obrazotvornosti a rozvažování, před veškerými pojmy.

---

¹² KANT, I. *Úvod ke Kritice soudnosti*. Přeložil J. Karásek. Praha: OIKOYMENH, 2011, s. 38. ISBN 978-80-7298-317-9.

Nyní se soustředíme na povahu estetického soudu. Kant v první řadě musel poukázat na to, že estetický soud není totéž co estetická představa v transcendentální estetice. Víme, že transcendentální estetika u něj je učení o apriorních principech smyslovosti, které prospívá poznání předmětů jako jevů, zatímco estetický soud není poznávacím soudem vůbec a vztahuje se k pocitům libosti a nelibosti.¹³ Kromě toho tkví zásadní rozdíl v tom, že transcendentální estetika se vztahuje k předmětům názoru, tj. k objektům za účelem jejich určení. Avšak estetický soud se vyznačuje tím, že se obrací k subjektu a jeho pocitům, neurčuje nic na objektu, vlastně to bylo zřejmé z rozlišení určující a reflektující soudnosti. Jak již bylo zmíněno dříve, v estetickém soudu jde o soulad mezi obrazotvorností a rozvažováním. V čem se tento soulad v rámci estetického soudu projevuje a jak souvisí s pocitem libosti a nelibosti?

Kant přichází s tezí, že v estetickém soudu soudnost, reflektující soudnost, která má kognitivní funkce srovnání a spojování představ, vnímá poměr mezi obrazotvorností (aprehenzivní uchopení předmětu¹⁴) a rozvažováním, vnímá jejich funkční vztah, tj. vnímá, jak harmonicky zapadají jejich funkce ve vztahu jednoho k druhému, aniž by šlo o tvoření pojmu, tj. platí subjektivní účelnost, důsledkem takového vnímání je počitek – libost. Jinými slovy estetický soud je soud subjektivní účelnosti, jenž je spojen s pocitem libosti.¹⁵ Libost v estetickém reflektujícím soudu je definována jako stav mysli, *ve kterém se představa předmětu shoduje sama sebou jako důvod, aby mysl ten stav udržovala*¹⁶. Tj. libost je počitek, jenž vzniká v důsledku toho, že představa předmětu je důvodem harmonie mezi aprehenzivním uchopením předmětu (obrazotvorností) a rozvažováním. Ten předmět je pak účelný pro reflektující soudnost a je *krásný*¹⁷. Takovým způsobem pojatá libost umožní Kantovi identifikovat pocit libosti v soudu vkusu, který Kant hned popisuje jako schopnost soudit prostřednictvím této libosti.¹⁸

---

¹³ KANT, I. *Úvod ke Kritice soudnosti*. Přeložil J. Karásek. Praha: OIKOYMENH, 2011, s. 41. ISBN 978-80-7298-317-9.

¹⁴ KARÁSEK, J. *Kantova analogie estetické zkušenosti*. Praha: Nakladatelství Filosofického ústavu AV ČR, 2004, s. 57. ISBN 80-7007-205-9.

¹⁵ KANT, I. *Úvod ke Kritice soudnosti*. Přeložil J. Karásek. Praha: OIKOYMENH, 2011, s. 44. ISBN 978-80-7298-317-9.

¹⁶ Tamtéž, s. 54. Kant již tedy vyjadřuje transcendentální definici libosti.

¹⁷ KANT, I. *Kritika soudnosti*. Přeložil V. Špalek a W. Hansel. Praha: OIKOYMENH, 2015, s. 33. ISBN 978-80-7298-500-5.

¹⁸ Tamtéž.

Neměli bychom se nechat zmást definicí libosti, neboť Kant uznává to, že mimo estetický reflektující soud existuje estetický smyslový soud. Jsou si podobné v tom, že jsou subjektivní a odráží stav subjektu, přičemž nepřispívají ke kognici pojmu předmětu. Avšak když říkáme, že víno je příjemné¹⁹, vyjadřujeme estetický smyslový soud, tj. pocit libosti v tomto soudu. Počitek v tomto soudu tedy není spjat s harmonií mohutnosti, nýbrž je bezprostředně vytvářen empirickým názorem.

Struktura estetického soudu zní: „*Forma tohoto předmětu (nikoli to, co je v jeho představě materiální, jako počitek) je v pouhé reflexi o ní (bez záměru získat pojem onoho předmětu) posuzována jako základ libosti z představy takového objektu, tato libost je také posuzována jako nutně spojená s představou objektu, je tedy posuzována jako spojená s touto představou nejen pro subjekt, který tuto formu pojímá, nýbrž vůbec pro každého, kdo soudí. Předmět se pak nazývá krásný a schopnost soudit prostřednictvím takové libosti (v důsledku toho také se všeobecnou platností) se nazývá vkus*“²⁰. Navíc soud vkusu pojatý takovým způsobem předpokládá princip a priori.²¹

Začneme postupně členit předchozí definici estetického soudu, abychom pronikli do jeho struktury. „*Forma tohoto předmětu (nikoli to, co je v jeho představě materiální, jako počitek) je v pouhé reflexi o ní (bez záměru získat pojem onoho předmětu) posuzována jako základ libosti z představy takového objektu*“ – tato část věty udává podmínku, za které je libost spojena s představou objektu. A sice tak, že reflexivní uchopování formy tohoto předmětu je posuzování jako důvod libosti.²² Reflexe formy předmětu znamená, že provádíme syntézu aprehenze příslušeného názoru, která se vyznačuje tím, že dává jednotu rozmanitosti v dané představě se zapojením vnitřního smyslu, totiž času.²³ Bez rozlišení času bychom se nemohli zaměřit na rozmanitost jedné představy, neboť všechny představy by okamžitě splynuly. Jinými slovy reflexe formy předmětu provádí obrazotvornost. Reflektovat, jak již bylo zmíněno, znamená srovnávat a spojovat. Zatímco aprehenzi provádí obrazotvornost v konkrétním čase a v konkrétním prostoru, rozvažování dává jednotu rozmanitosti představy, v reflexi pak nastává proces srovnání obrazotvornosti a rozvažování

---

¹⁹ KANT, I. *Úvod ke Kritice soudnosti*. Přeložil J. Karásek. Praha: OIKOYMENH, 2011, s. 43. ISBN 978-80-7298-317-9.

²⁰ KANT, I. *Kritika soudnosti*. Přeložil V. Špalek a W. Hansel. Praha: OIKOYMENH, 2015, s. 33. ISBN 978-80-7298-500-5.

²¹ Tamtéž, s. 34.

²² KARÁSEK, J. *Kantova analogie estetické zkušenosti*. Praha: Nakladatelství Filosofického ústavu AV ČR, 2004, s. 44. ISBN 80-7007-205-9.

²³ KANT, I. *Kritika čistého rozumu*. Přeložil J. Loužil. Praha: OIKOYMENH, 2001, s. A99–A100. ISBN 978-80-7298-301-8.

a určuje se subjekt a jeho pocit. Libost, která doprovází ten proces, svědčí o harmonii dvou mohutností, přičemž jde o nahodilou shodu mezi nimi, libost pak je nutně spojená s představou objektu. Nutnost, o které mluvíme, má specifický charakter, tedy charakter intersubjektivní platnosti s tím, že představa předmětu je bezprostředně spojena s pocitem libosti subjektu²⁴.

Objektu, jenž se v reflexi své formy stává základem takové libosti, je připisován predikát „krásný“. A takovým způsobem pojatá libost, která svědčí o našem vědomí, o souladu mezi mohutnostmi vyžadovaném pro každé empirické poznání a kterou očekáváme od ostatních, poukazuje na to, že bychom měli pátrat po apriorním principu soudů vkusu a zkoumat jejich platnost.

---

²⁴ KANT, I. *Kritika soudnosti*. Přeložil V. Špalek a W. Hansel. Praha: OIKOYMENH, 2015, s. 32. ISBN 978-80-7298-500-5.

2 Analytika krásna

Než se zaměříme na dedukci soudů vkusu za účelem určení jejich platnosti, měli bychom se soustředit na samotnou povahu soudů vkusu v rámci analytiky krásna, abychom určili konstitutivní prvky daného soudu. Kromě toho bychom mohli říci, že analytika krásna se zaměří na vztah mezi subjektem a objektem, přičemž první a třetí moment vkusu se zabývají hlavně objektem, zatímco druhý a čtvrtý – subjektem.²⁵

2.1 Kvalita²⁶ neboli nezaujatost

Z hlediska kvality Kant zkoumá libost, která je kladena v soudu vkusu, a jeho záměrem je poukázat na to, že daná libost není spojena se zájmem. V první řadě cílem není definovat soud vkusu, nýbrž popsat vlastnost daného soudu – implikace nezaujaté libosti.

Zájmem se míní zalíbení, které je *spojeno s představou existence nějakého objektu*²⁷. S pojmem „zájmu“ bychom se mohli setkat v *„Základech metafyziky mravů“*²⁸, kde je definován jako *závislost nahodile určitelné vůle na principech rozumu*. Kant rozlišuje zájem patologický čili empirický, který se zakládá na náklonnostech, a praktický čili čistý zájem, zakládající se na účtě. Kant postupně zkoumá tři druhy zalíbení: v krásném, v příjemném a dobrém. Na kontrastu mezi danými druhy zalíbení se ukáže, že na rozdíl od zalíbení v příjemném a dobrém zalíbení v krásném není spojeno se zájmem. V každém případě jde o vztah představy předmětu a pocitu libosti.

Zalíbení v příjemném znamená, že pocit libosti je vytvářen empirickým názorem čili spočívá na počítku, například víno, které si dám, je pro mne příjemné. Daný druh zalíbení se zakládá na náklonnosti, kterou Kant definuje v *„Základech metafyziky mravů“*²⁹ jako *závislost žádostivosti na pocitech*. Náklonnost implikuje patologický čili empirický zájem. Například, když se člověk ztratí v poušti, po třech dnech se mu podaří dostat do nějaké vesnice a sníst kousek chleba, ten kousek chleba je pro něj příjemný. Řekneme si, že ten kousek chleba je natolik chutný, že ten člověk si ho dá pravidelně, třeba každé ráno, tím implikuje patologický čili empirický zájem. Příjemnost, kterou mu ten kousek chleba způsobí, se zakládá na náklonnosti, existence daného předmětu potěší, proto zalíbení

---

²⁵ KEMAL, S. *Kant's aesthetic theory: an introduction*. New York: Palgrave Macmillan, 1992, s. 30. ISBN 978-1-349-21943-8.

²⁶ KANT, I. *Kritika soudnosti*. Přeložil V. Špalek a W. Hansel. Praha: OIKOYMENH, 2015, s. 45–52. ISBN 978-80-7298-500-5.

²⁷ Tamtéž, s. 46.

²⁸ KANT, I. *Základy metafyziky mravů*. Přeložil L. Menzel. Praha: OIKOYMENH, 1974, s. 33.

²⁹ Tamtéž, s. 33.

v příjemném neimplikuje nárok na svobodné zalíbení, na kterém trvá soud vkusu čili zalíbení v krásném. Jinými slovy zalíbení v příjemném znamená, že aktuálně existující předmět potěší, člověk pak má zájem o předmět daného typu, jenž mu způsobuje to potěšení: jde o vztah mezi aktuálně existujícím předmětem a touhou po tomto předmětu, který způsobí potěšení³⁰. Na kontrastu se zalíbením v příjemném chce Kant vyzdvihnout následující myšlenkové body: zalíbení v příjemném závisí na počítku na rozdíl od zalíbení v krásném, které závisí na reflexi, a zalíbení v příjemném na rozdíl od zalíbení v krásném není svobodné. Tj. nelze nárokovat všeobecnou platnost u zalíbení v příjemném kvůli jeho vztahu k existenci předmětu a kvůli tomu, že ta existence čili zájem implikuje náklonnost. Někdo má rád kávu a pije ji každé ráno, někdo má rád čaj, někoho potěší obojí, proto bychom nemohli nárokovat všeobecný souhlas s tím, že Václav má rád čaj. Zároveň bychom mohli říci, že objekt náklonnosti vyžaduje alespoň empirický pojem: ten, kdo má rád černý čaj, by měl vědět, co spadá pod empirický pojem čaje³¹. A proto zalíbení v příjemném sotva lze považovat za svobodné na rozdíl od zalíbení v krásném, u něhož nedochází ke kognici v pojmu.

Zalíbení v dobrém poukazuje na to, že libost je spjatá s kognicí pojmu. Ať jde o dobro k něčemu, které potěší, protože je prostředkem k tomu, co splňuje účel, nebo jde o dobro k sobě, které splňuje účel. *Potěšení je samo o sobě dobré*, říká Kant, ale pokud je předmět považován za dobrý, ten předmět potěší, protože je extenzí určitého pojmu, který potěší. Ten předmět, který má objektivní hodnotu nebo spadá pod morální zákon, implikuje čistý čili praktický zájem a je předmětem zalíbení v dobrém, které se zakládá na úctě. Na kontrastu se zalíbením v dobrém vyzdvihujeme další myšlenkové body: zalíbení v dobrém vyžaduje určení konceptuálního charakteru na rozdíl od zalíbení v krásném, proto Kant potvrzuje, že zalíbení v krásném je svobodné na rozdíl od ostatních dvou zmíněných.

---

³⁰ GUYER, P. *Kant and the claims of taste*. Cambridge: Harvard University Press, 1979, s. 158.

³¹ ALLISON, H. E. *Kant's Theory of Taste: A Reading of the Critique of Aesthetic Judgment*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 91. ISBN 978-0-521-79154-0.; GUYER, P. *Kant and the claims of taste*. Cambridge: Harvard University Press, 1979, s. 167.

Měli bychom zrekapitulovat vlastnosti zalíbení v krásném, i když je líčíme na pozadí dalších druhů zalíbení. Domnívám se, že v přehledu nám pomůže tabulka:

Tabulka 1: Vlastnosti zalíbení

Zalíbení v	Příjemném	Dobrém	Krásném
Struktura	Počitek, subjektivní počitek, může být empirický pojem	Pojem	Kontemplace, reflexe
Zájem čili existence	Empirický čili patologický zájem	Čistý čili praktický zájem	Bez zájmu
Platnost pro	Jak pro lidi, tak i pro nerozumná zvířata	Každou rozumnou bytost vůbec	Živočišné, ale pouze pro rozumné živočišné bytosti
Vztahuje se k	Náklonnosti, žádací schopnosti nebo vůli	Úctě, žádací schopnosti nebo vůli	Přízni

Zdroj: Vlastní zpracování

Zalíbení v krásném čili soud vkusu je kontemplativní, není ovlivněno vnějšími faktory, jak k tomu dochází u zalíbení v příjemném skrze počitek, tj. zalíbení v krásném čili soud vkusu odstraňuje soukromé počitky. Jinak řečeno zalíbení v krásném není ovlivněno vnějšími faktory, jako k tomu dochází u zalíbení v dobrém skrz morální zákon čili konceptuální povahu, tj. zalíbení v krásném čili soud vkusu se zakládá na reflexi nebo na harmonii mezi obrazotvorností a rozvažováním, soud vkusu není poznávací, a proto není vázán na pojmy. Soud vkusu je svobodný, zalíbení v krásném není zaujaté.

Dobré a příjemné se vztahují k žádací schopnosti, k vůli, což aplikuje zalíbení v existenci, tj. zájem. Neboť pro Kanta *něco chtít a mít v jeho existenci zalíbení, tj. mít o ně zájem, je identické*. Jelikož krásné není objektem vůle, zalíbení v krásném není spjato se zájmem, s existencí předmětu³². A proto je soud vkusu svobodný, zalíbení v krásném není zaujaté.

³² GUYER, P. *Kant and the claims of taste*. Cambridge: Harvard University Press, 1979, s. 160.

Nyní bychom měli zjistit, jaký cíl sleduje Kant tím, že začíná tímto momentem vkusu, a proč potřebuje definovat soud vkusu jako nezaujatý. Je jisté, že Kant bude dokazovat určitou platnost soudů vkusu, nezaujatost z jedné strany jako vlastnost daného soudu odstraňuje soukromé zalíbení, které se uplatňuje v zalíbení v příjemném. Z druhé strany jde o svobodu, kterou vlastní soud vkusu, svobodou se míní hra poznávacích sil obrazotvornosti a rozvažování, jejich svoboda je podmíněna tím, že nedochází ke kognici v pojmu, což je platné pro zalíbení v dobrém. Jinak řečeno nezaujatost částečně definuje vlastnost soudů vkusu a částečně naznačuje směr důkazu platnosti soudů vkusu.

2.2 *Kvantita*³³ *neboli subjektivní všeobecnost*

V návaznosti na předchozí kritérium, totiž že zalíbení v krásném je bez zájmu, Kant předpokládá, že je to důvod, proč je zalíbení v krásném platné pro každého. Mohli bychom říci, že není náhodou, že Kant začíná své pojednání kritériem kvality, neboť nezaujatost umožňuje přechod ke všeobecnosti, tedy subjektivní. Nehledě na to, že jde o subjektivní všeobecnost, Kant nevidí důvod, proč by libost nebyla sdělitelná.³⁴

Když Kant srovnává logický a estetický soud, říká, že estetický soud predikuje krásu předmětu na způsob logického soudu: „X je krásný“, – jako by „krása“ byla skutečně vlastností předmětu, ale Kant zdůrazňuje to „jako by“, abychom se nedostali do pojmů, které jsou ve hře v logických soudech, nikoli v estetických. Všeobecnost u dvou druhů soudů se zakládá na odlišných rovinách: pro logický soud jde o pojmy, pro estetický soud jde o pocit libosti, tj. o vztah mezi představou předmětu a subjektem. Proto Kant klade nárok na všeobecnou platnost soudů vkusu, s připomínkou toho, že je to subjektivní všeobecnost.

Tuto zásadu kvantity se Kant snaží odhalit v interní struktuře estetického soudu a opět provádí srovnání mezi druhy zalíbení, v příjemném, dobrém a krásném. Jak již bylo řečeno, zalíbení v příjemném implikuje soukromý pocit, který sotva může klást nárok na všeobecnou platnost, spíše vyjadřuje soukromé mínění jakožto empirický zájem o předmět.

Co se týče zalíbení v dobrém, jež je spojeno s čistým zájmem, toto zalíbení činí nárok na všeobecnou platnost, ale jak víme, předmět je představován prostřednictvím pojmu, s čímž se nesetkáme u zalíbení v krásném čili v soudech vkusu, avšak trváme na jejich všeobecné platnosti.

---

³³ KANT, I. *Kritika soudnosti*. Přeložil V. Špalek a W. Hansel. Praha: OIKOYMENH, 2015, s. 52–60. ISBN 978-80-7298-500-5.

³⁴ KEMAL, S. *Kant's aesthetic theory: an introduction*. New York: Palgrave Macmillan, 1992, s. 38. ISBN 978-1-349-21943-8.

Víme, že v logických soudech mluvíme o objektivní platnosti, a to tak, že máme pojem, pod který spadá množství předmětů a jenž používáme jako predikát. Například všichni lidé jsou smrtelní, Sokrates je člověk, Sokrates je smrtelný. Máme pojem „smrtnosti“, který můžeme aplikovat čili predikovat jak na jednoho Sokrata, tak i na skupinu lidí bez kvantitativního rozdílu. Tj. mluvíme o objektivní obecné platnosti predikátu k celé sféře předmětů, které pod tento pojem spadají.³⁵

Na řadě je otázka, co se míní onou všeobecnou platností pro soudy vkusu. Jelikož soud vkusu není poznávacím soudem čili není logickým soudem, nýbrž estetickým, pro Kanta má tedy všeobecná platnost estetický charakter, tj. vztah jednotlivého předmětu k pocitu libosti či nelibosti. Jinými slovy jde o subjektivní obecnou platnost čili o estetickou platnost. Soudy vkusu jsou jednotlivé soudy na rozdíl od logických soudů, protože jednotlivý předmět se vztahuje k pocitu libosti či nelibosti subjektu. Predikát „krásný“ se nespojuje s předmětem jakožto pojem, pod nějž spadá množství předmětů, nýbrž představuje sféru posuzujících subjektů, které vynášejí soudy vkusu. Subjektivní platnost je pak dána tím, že pocit libosti či nelibosti je spojován s posuzujícími subjekty. Například když vidím růži a říkám, že ta růže je krásná, jde o soud vkusu, u kterého se očekává souhlas od ostatních lidí, klade se nárok na souhlas každého.

Kant přichází s ideou všeobecného souhlasu, kterou v tuto chvíli nezkoumá, avšak explicitně naznačuje, že tato idea by měla uvádět podmínku, za níž můžeme při vynášení soudů vkusu očekávat souhlas od ostatních, a proto věnuje další kapitole otázce, zda pocit libosti předchází posouzení předmětu, nebo je-li tomu naopak. Jelikož pokud vynášíme soud vkusu podle ideje všeobecného souhlasu, trváme na tom, že daný soud vkusu je sdělitelný, tzn. je přístupný pro všechny subjekty³⁶.

Kdyby pocit libosti předcházel souzení, jednalo by se o estetický smyslový soud neboli o zalíbení v příjemném, u něhož nemůžeme klást nárok na všeobecný souhlas. Jak již bylo dříve zmíněno, estetický smyslový soud vyjadřuje soukromé mínění.

Avšak soud vkusu je estetický reflexivní soud, v rámci kterého dochází ke svobodné hře čili k harmonii mezi dvěma mohutnostmi, obrazotvorností a rozvažováním, uvědomování harmonického vztahu mezi danými mohutnostmi má za následek pocit libosti či nelibosti – jak již víme z předchozích úvah. Tím, že vynášíme tento soud podle ideje všeobecného souhlasu, tzn. klademe nárok na všeobecnou subjektivní platnost, jednáme ze

---

³⁵ ALLISON, H. E. *Kant's Theory of Taste: A Reading of the Critique of Aesthetic Judgment*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 105. ISBN 978-0-521-79154-0.

³⁶ Tamtéž, s. 110.

subjektivní podmínky daného soudu – všeobecné sdělitelnosti stavu mysli. Fakticky je tato kapitola náčrtem dedukce soudů vkusu, protože se nám tady ukazuje, za jakých okolností mohou soudy vkusu klást nárok na všeobecnou platnost, i když subjektivní.

Tato kapitola vyžaduje provádět dedukci soudů vkusu, ale domnívám se, že pochopení soudů vkusu mnohem více usnadní, když se pokusíme zachovat analytický přístup. Proto zrekapitulujeme: soud vkusu je estetický reflexivní soud, ve kterém obrazotvornost a rozvažování jsou ve svobodné hře bez kognice pojmu, jejich harmonický vztah je důvodem libosti. Libost je stav mysli, *ve kterém se představa předmětu shoduje sama se sebou jako důvod, aby mysl ten stav udržovala*³⁷. Libost tedy následuje po souzení, jinak řečeno libost je následkem reflexe, uvědomování si harmonického vztahu mezi obrazotvorností a rozvažováním, tzn. odlišuje se od estetického smyslového soudu. Zároveň je pro každé poznání vyžadován daný harmonický stav mysli mezi obrazotvorností a rozvažováním. Jelikož je tento vztah určen k poznání *vůbec*, jsme oprávněni klást nárok na všeobecnou sdělitelnost daného stavu, jako by se tedy jednalo o poznání a kognici. Tím pádem je všeobecná sdělitelnost podmínkou posuzování předmětu, libost je nutným následkem daného stavu mysli, u kterého klademe nárok na všeobecnou subjektivní platnost, tj. ve vztahu k posuzujícím subjektům. A proto Kant vyvozuje, že vědomí daného harmonického stavu mysli je umožněno vnitřním smyslem, tedy časem a počítkem, nikoli intelektuálně, protože následkem daného stavu je pocit libosti či nelibosti, nikoli pojem.

Na tomto místě se zaměříme na významové těžiště kapitoly, čímž máme na mysli skutečnost, že již v této pasáži Kant nastiňuje budoucí dedukci soudů vkusu. V tomto bodě je pro nás důležité, že soud vkusu je kvantitativně jednotlivý soud a že je všeobecně sdělitelný kvůli své niterné struktuře, důsledkem čehož vzniká nárok na všeobecnou subjektivní platnost, kterou vznášíme při prohlášení soudů vkusu, tj. přisuzujeme pocit na základě vlastního pocitu.

---

³⁷ KANT, I. *Úvod ke Kritice soudnosti*. Přeložil J. Karásek. Praha: OIKOYMENH, 2011, s. 54. ISBN 978-80-7298-317-9. Kant již tedy vyjadřuje transcendentální definici libosti.

2.3 Účelnost bez účelu³⁸

Třetí moment vkusu je poněkud složitý. Pokud bychom chtěli jednoduše vyjádřit hlavní tezi tohoto momentu vkusu, pak bude znít takto: v soudu vkusu je kladena účelnost bez účelu.

Začneme postupně tuto tezi rozebírat v souvislosti s danou kapitolou. Kant začíná pojmem „účelu“, přičemž jeho transcendentální koncept říká, že *účel je předmětem pojmu, nakolik tento pojem je nahlížen jako příčina onoho předmětu*. Z toho je patrné, že účel je jakýmsi produktem vnitřní kauzality mezi pojmem a předmětem, prostřednictvím tohoto pojmu se předmět stává jsoucím čili začíná existovat.

Od Aristotela, z něhož zde Kant vychází, je nám známé, že jsou čtyři příčiny jsoucná³⁹:

- Formální příčina, např. kalich.
- Materiální příčina, tedy sklo.
- Působící příčina, někdo ten kalich určitým způsobem vyrobil.
- Účelová příčina (*causa finalis*), kalich k něčemu slouží, např. k pití vína.

Jinak řečeno předmět má účel, pokud jeho pojem čili esence, která mu předchází, je esenciální pro realizaci daného předmětu, abychom připravili veškerý materiál a kalich vyrobili nebo přinejmenším abychom uvažovali o možnosti realizace toho předmětu⁴⁰.

Mohli bychom říci, že účel je předmětem, jehož existenci nelze pojmut jinak než pomocí určitého pojmu. Pojem vyjadřuje esenci předmětu, toho, čím předmět má být jakožto aktuálně existující. Tj. abychom vyrobili kalich, musíme znát pojem kalichu, jak dát dohromady části materiálu, ze kterých kalich uděláme, samotné části budoucího kalichu. Kant toto potvrzuje, když říká, že účel je myšlen tam, *kde existence předmětu jakožto účinku je možná prostřednictvím pojmu tohoto účinku*⁴¹.

---

³⁸ KANT, I. *Kritika soudnosti*. Přeložil V. Špalek a W. Hansel. Praha: OIKOYMENH, 2015, s. 60–70. ISBN 978-80-7298-500-5.

³⁹ Jako inspirace pro uvedené vysvětlení slouží článek QUIGLEY, T. Kant: Notes on the Critique of Judgments. In: *Timothyquigley.net* [online]. 15. 2. 2012 [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: http://timothyquigley.net/vcs/kant-aesth_sum2.pdf

⁴⁰ ALLISON, H. E. *Kant's Theory of Taste: A Reading of the Critique of Aesthetic Judgment*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 121. ISBN 978-0-521-79154-0.

⁴¹ KEMAL, S. *Kant's aesthetic theory: an introduction*. New York: Palgrave Macmillan, 1992, s. 57–58. ISBN 978-1-349-21943-8.

Když konstruuje kalich podle určitého pojmu, připravujeme veškerý materiál a snažíme se to udělat tak, aby části budoucího kalichu byly vhodné pro jeho realizaci. Když je pro nás důležité, aby části byly vhodné pro realizaci celku, a když pátráme po vztahu mezi částmi a celkem, mluvíme o účelnosti čili o účelné formě, jejíž definice u Kanta zní jako *kausalita pojmu vzhledem k jeho objektu*.

Vztah mezi účelem a účelností není na první pohled zřejmý, podle Kanta účel závisí na účelnosti čili ji předpokládá, zatímco účelnost může být i bez účelu. Jednání podle nějakého účelu znamená konceptualizaci vůle, tedy žádací schopnosti. Nicméně v případě, kdy nemáme žádný předem daný účel, předmět, dokonce ani stav mysli a jednání, stejně může být účelný, protože předmět se odvolává na vůli, na schopnost jednat zaměřeně. Je to v tom smyslu, že předmět je účelný, když jeho příčina je vůle, která jej uspořádala podle představy jistého pravidla. Účelnost totiž svědčí o uspořádání předmětu vůli podle jistého pravidla. Kant dodává, že v takovém případě jsme schopni pozorovat *účelnost co do formy reflexí*. To znamená, že jsme schopni říci, zda části jsou vhodné pro celek, i když celek není specifikovaný pojmem.

Můžeme jednat buď kvůli žádosti, nebo soukromému zájmu, což nás vede k rozlišení mezi objektivním a subjektivním účelem. Objektivní účel je vyjádřen pojmy dobra nebo dokonalosti a nese praktický zájem o předmět čili o jednání. Subjektivní účel je vyjádřen pocitem příjemnosti a nese patologický zájem o předmět. Takže z toho je jasné, že v soudu vkusu nelze klást ani objektivní, ani subjektivní účel, a to se právě nejjasněji ukazuje z předchozích momentů vkusu. První moment vkusu nám dokazuje, že soud vkusu je bez zájmu, přičemž druhý je jednotlivý a není poznávací.

V estetickém soudu také zkoumáme vhodnost předmětu, ale nikoli jeho části k celku, nýbrž vhodnost předmětu k subjektu, k mohutnostem subjektu ve svobodné hře. Kant říká, že *v soudu vkusu není nic jiného než forma účelnosti předmětu*, což není totéž co je účelnost formy, kterou jsme se zabývali výše. Mohli bychom říci, že forma účelnost je formou účelnosti formy, která poukazuje na vhodnost předmětu pro svobodnou hru mohutností, což je definice subjektivní účelnosti, s kterou jsme se setkali v obou *Úvodech*⁴².

Soud vkusu je estetický reflexivní soud, který se opírá o subjektivní účelnost, jež je souladem mezi mohutnostmi, obrazotvorností a rozvažováním, bez zájmu o získání pojmu

---

⁴² KEMAL, S. *Kant's aesthetic theory: an introduction*. New York: Palgrave Macmillan, 1992, s. 60–61. ISBN 978-1-349-21943-8.

předmětu. Subjektivní účelnost znamená, že předmět má formu účelnosti, když je v určitém vztahu k subjektu, který se jím zabývá. Jedná se o tendenci daného předmětu způsobit harmonii mohutnosti, jež umožňuje stav kontemplanace čili vyvolává libost⁴³.

Libost byla rovněž krátce definována v *Úvodu* krátce jako *stav mysli, ve kterém se představa předmětu shoduje sama sebou jako důvod, aby mysl ten stav udržovala*. Libost je tedy vědomí kauzality nějaké představy, pokud jde o stav subjektu, který chce toto v sobě podržet. Kant hned naznačuje, že v soudech vkusu jde o kontemplativní libost: libost, která nemá zájem o předmět, není ani určena subjektivním pocitem příjemnosti jako v estetických materiálních soudech, ani pojmem dobra jako v morálních soudech – což ještě jednou potvrzuje první a druhý moment vkusu jakožto nezaujatelnost a absence pojmového určení. Libost je vědomí vnitřního kauzálního vztahu, který je dán subjektivní účelností, že představa předmětu je příčinou harmonie mezi obrazotvorností a rozvažováním.

Mohli bychom o tom uvažovat z druhé strany. Poté, co jsme se obeznámili s definicí libosti v daném vkusu, mohli bychom říci, že libost buď poukazuje na harmonii mohutností ve svobodné hře, jak je tomu v soudech vkusu, nebo na žádost po předmětu, jak je tomu ve smyslových nebo morálních soudech. Pokud mluvíme o libosti v soudech vkusu, míníme tím kontemplativní libost, která nevyvolává zájem o objekt. Zatímco ve druhém případě implikuje zájem, ať už praktický nebo patologický. *Libost je vědomí pouze formální účelnosti ve hře poznávacích sil subjektu při představě, kterou je dán předmět*. Znamená to, že předmětu můžeme připsat formální účelnost, je-li vhodný pro daný harmonický stav mohutností, tedy vhodný pro poznání vůbec. Pak je libost vědomím daného stavu, libost se spojuje s představou předmětu, a to nutně. Posléze se klade nárok na všeobecnou sdělitelnost daného stavu, o níž se jednalo ve druhém momentu vkusu.

Kant přichází s definicí čistého soudu vkusu, jež zní následovně: *soud vkusu, na nějž nemají půvab a dojetí žádný vliv, jehož určujícím důvodem je tedy pouze účelnost formy, je čistý soud vkusu*. Na řadě je analýza empirických a čistých soudů vkusu s tím, že poslední zmíněné kladou nárok na všeobecnou platnost, přesněji subjektivní všeobecnou platnost.

Hlavním kritériem „čistoty“ soudu vkusu se stává absence dojetí a půvabu čili absence empirického zalíbení. Na základě analogie s teoretickými soudy Kant rozlišuje empirické estetické soudy a čisté estetické soudy. Právem bychom si mohli vzpomenout, jak v *Kritice čistého rozumu* se rozlišuje forma a materie jevu, materie jevu je počitek, zatímco forma je to, co umožňuje uspořádání rozmanitostí jevu ve vztazích. Následně čistá představa

---

⁴³ GUYER, P. *Kant and the claims of taste*. Cambridge: Harvard University Press, 1979, s. 192.

je ta, v níž není místo pro počitek. Analogicky v estetických soudech jsou dojetí a půvab počítky, které mohou vystupovat v roli materie, ale nikoli formy daných soudů, proto jsou součástí empirického, tedy smyslového estetického soudu. V čistém estetickém soudu není místo pro empirický počitek, nýbrž pouze pro účelnost formy, kterou lze všeobecně sdílet.

Kantovi zbývá vysvětlit nezávislost soudu vkusu na pojmu dokonalosti. Můžeme se ptát, z jakých důvodů provádí tato zkoumání: nejdříve určuje absenci empirického zalíbení a pak odstraní pojmové určení v soudu vkusu.

Domnívám se, že Kant musel nejdříve podat definici čistého soudu vkusu, aby následovně mohl provést dedukci a nárokovat všeobecnou subjektivní platnost, přičemž je potřeba zakotvit to, že v soudu vkusu není kladen žádný účel, což bychom ještě mohli hledat v souvislosti s pojmem dokonalosti.

Podíváme se na linii úvah ohledně nezávislosti soudu vkusu na pojmu dokonalosti. Opět si vzpomeňme na to, že v estetickém reflexivním soudu je kladena buď subjektivní, nebo objektivní účelnost. V souladu s tímto rozlišením máme dva druhy estetických reflexivních soudů: soud vkusu a teleologický soud. Objektivní účelnost vede ke kognici v pojmu, ta je vedena pojmem a projevuje se buď ve vnější užitečnosti, nebo v dokonalosti jakožto vnitřní užitečnosti. Co se týče soudu vkusu, hned odmítáme, že bychom v něm shledali užitečnosti kvůli jeho charakteristice nezaujatosti, jež byla podána v předchozích momentech vkusu. Proto zbývá dokonalost, dokonalost v objektivní účelnosti poukazuje na to, že vždy máme pojem toho, čím věc má být, tj. pokaždé máme účel, což zřejmě není případ soudu vkusu. Kant to potvrzuje říká: *v myslí nazírajícího nezůstává nic než subjektivní účelnost představ, která snad ukazuje jistou účelnost stavu představ v subjektu a v něm jeho potěchu z pojímání dané formy v obrazotvornosti, ale nikoli dokonalost nějakého předmětu.*

2.4 Modalita soudu vkusu⁴⁴

Tento moment vkusu v jistém smyslu naznačuje budoucí dedukci čistých soudů vkusu. Nejdůležitějším bodem tohoto momentu vkusu je nutnost, tj. v posledním momentu vkusu se má ukázat to, že pocit libosti, který se pojí s představou předmětu, jenž považujeme za krásný, se pojí s touto představou nutně. Problém spočívá v tom, že soud vkusu aplikuje ten fakt, že když člověk vyslovuje daný soud, očekává souhlas od ostatních.

---

⁴⁴ KANT, I. *Kritika soudnosti*. Přeložil V. Špalek a W. Hansel. Praha: OIKOYMENH, 2015, s. 75–79. ISBN 978-80-7298-500-5.

Tím je míněno, že soud je nejen všeobecně sdělitelný, ale stav mysli, jenž doprovází daný soud, je také sdělitelný. Tj. trváme na tom, že vlastní vnitřní počitek je sdělitelný a identický s počitkem jiného subjektu, který vynáší soud vkusu o daném předmětu.

Singularita soudu vkusu spolu s jeho všeobecnou subjektivní sdělitelností odkazuje na exemplární nutnost daného typu soudů. Vztah mezi subjektem a účelností formy daného předmětu je určitým zobecnováním libosti. Je to v tom smyslu, že slouží jako příklad toho, jak můžeme pociťovat libost z účelnosti formy daného předmětu, když každý z nás má schopnost vynášet soud vkusu o tomto předmětu⁴⁵.

Kant říká, že exemplární nutnost je *nutností souhlasu všech se soudem považovaným za příklad obecného pravidla, které není možné udát*.

Na pozadí ostatních druhů soudů Kant říká, že v morálním soudu jde o praktickou nutnost, která je prokázána pomocí pojmu čisté rozumové vůle. V logických soudech jde o apodiktickou nutnost, jež je odvozena z určitých pojmů. Co se týče smyslových soudů, jejich struktura neumožňuje trvat na nutnosti odvozené z pojmů. Jinými slovy soud vkusu díky své niterné struktuře, kterou jsme pojednali v předchozích momentech vkusu, obstará určitý typ nutnosti, tedy exemplární.

I když *soud vkusu očekává souhlas od každého a každý má předloženému předmětu přitakat a rovněž jej prohlásit za krásný*, to „má“ podle Kanta je *vyřčeno jen podmíněně*. Znamená to, že ten požadavek souhlasu od každého má sílu v tom případě, že jsme schopni podat důvod k danému požadavku, *kteý je všem společný*. Tedy je potřeba kritéria, které umožní zjistit, že vyřčenoý soud vkusu je správný, a posléze žádat souhlas od ostatních.

Odůvodnění nutnosti soudů vkusu se zakládá na ideji obecného smyslu. Obecný smysl je podle Kanta princip sdělitelnosti stavů mysli, přesněji pocitů. Neboli obecný smysl je subjektivní princip umožňující připsat soudu všeobecnost a nutnost na základě vlastního citu⁴⁶. Subjekt, který vynáší soud, je si jistý v tom, že když všichni sdílíme stejné kognitivní mohutnosti, můžeme vlastní cit spjatý se svými kognitivními operacemi připsat jiným.

Předpoklad obecného smyslu je odůvodněn argumentem *ad absurdum*. Poznatky a soudy musí být všeobecně sdělitelné. Kdyby nebyly, každý by měl subjektivní, dokonce individuální zkušenost s předměty a nebyl by schopen z popisů subjektivních zkušeností jiných subjektů pochopit, o jaký předmět se jedná. Jinými slovy všeobecná sdělitelnost je

---

⁴⁵ KEMAL, S. *Kant's aesthetic theory: an introduction*. New York: Palgrave Macmillan, 1992, s. 64. ISBN 978-1-349-21943-8.

podmínka objektivní platnosti, souhlas s objektem⁴⁷. V tomto případě by se jednalo *pouze o subjektivní hru představovacích sil, jak to žádá skepticismus*. Takže hra mohutností představovacích sil by byla individuální vlastností každého subjektu.

Za zmínku stojí, že dle Kanta objektivní zkušenost záleží na subjektivní vnitřní zkušenosti⁴⁸. Kant pokračuje a říká, že pokud poznatky jsou sdělitelné, stavy mysli, které je doprovází, musí být sdělitelné také. Tento sdělitelný stav mysli je proporce poznávacích síl obrazotvornosti a rozvažování za účelem poznání. Je-li tato proporce určitého druhu, tj. jedná se o svobodnou hru poznávacích sil, proporce je určena citem, nikoli pojmem, jak by to bylo např. v poznávacím soudu. Proto Kant činí závěr, že když taková proporce je všeobecně sdělitelná, pak cit, kterým je určena, je také všeobecně sdělitelný. Totiž bez předpokladu obecného smyslu bychom nemohli mluvit o všeobecné sdělitelnosti pocitu v estetických soudech. Předpoklad obecného smyslu je odůvodněn jako *nutná podmínka všeobecné sdělitelnosti našeho poznání*, chceme-li uniknout skepticismu.

Nicméně Kant ještě upřesňuje pojetí obecného smyslu a nutnost, kterou tento implikuje. Podle něj obecný smysl vystupuje v roli ideální normy, kterou bychom se měli řídit při vynášení soudů vkusu. Tj. vlastní soud vkusu, když je v souladu s ideální normou, tedy s obecným smyslem, o daném předmětu vystupuje v roli příkladu, který má exemplární platnost. Když vlastní aktuální soud vkusu je v souladu s ideální normou, jež není pouze příkladem, ale je pravidlem pro ostatní subjekty, které vynášejí soud vkusu o stejném objektu podle této normy. Exemplární platnost znamená pak to, že aktuální subjektivní soud vkusu, který odpovídá ideji obecného smyslu, má sloužit jako pravidlo pro ostatní posuzující subjekty nebo jako zobecňování vlastní zkušenosti o daném objektu. Obecný smysl implikuje všeobecnou subjektivní nutnost, nutnost platnou pro všechny subjekty na způsob objektivní nutnosti. Je to v tom smyslu, že když říkáme, že ostatní „mají“ s mým vlastním soudem souhlasit, to „mají“ či žádání souhlasu od ostatních vypadá jako objektivní nutnost, jako kdybychom vynášeli logický soud.

---

⁴⁷ ALLISON, H. E. *Kant's Theory of Taste: A Reading of the Critique of Aesthetic Judgment*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 151. ISBN 978-0-521-79154-0.

⁴⁸ KEMAL, S. *Kant's aesthetic theory: an introduction*. New York: Palgrave Macmillan, 1992, s. 66. ISBN 978-1-349-21943-8.

3 Rozvržení dedukce soudů vkusu⁴⁹

Analytická část ukázala podmínky, za nichž je jednotlivý soud vkusu čistý. Jak jsme se již dozvěděli, soudy vkusu kladou nárok na všeobecnou subjektivní platnost, proto Kantovi zbývá provést dedukci soudů vkusu s tím, že uchová všechny momenty soudu vkusu, za kterých je soud vkusu prohlášen za čistý: nezaujatost, jednotlivost, všeobecná subjektivní platnost a kontemplativní nutnost. Cílem je ukázat, že čistý soud vkusu má normativnost. Postup dedukce sestává ze dvou kroků: v prvním Kant naznačuje princip soudů vkusu, ve druhém poukazuje na to, že tento princip má transcendentální základ.⁵⁰

3.1 Zvláštnosti soudů vkusu

Kant zmiňuje zvláštnosti soudů vkusu, aby poukázal na to, že transcendentální základ soudů vkusu bude mít odlišnou povahu od logických soudů. První zvláštnost poukazuje na nárok na všeobecnou platnost soudů vkusu, *avšak všeobecnost jednotlivého soudu*, jako kdyby soud vkusu byl logickým soudem, jehož platnost by mohla být ověřena pojmem⁵¹. Nicméně, jak víme, soud vkusu není ani logickým, ani poznávacím soudem, nezakládá se na pojmech.

Je důležité zmínit, že podle Kanta je vkus autonomní schopností, nelze jej totiž převzít od jiných, nýbrž je pěstován subjektem samostatně, na což Kant zase poukazuje ve druhé zvláštnosti soudů vkusu.

Druhá zvláštnost soudů vkusu odkazuje k tomu, že soud vkusu jakožto jednotlivý klade nárok na všeobecnou subjektivní platnost, a to tak, že subjekt vynáší jednotlivý vlastní soud vkusu, u něhož se očekává souhlas od ostatních, nikoli vynucený. Tj. Kant připomíná rozdíl mezi logickým soudem a soudem vkusu. Když řekneme, že „tulipány jsou krásné“, daný soud je logický. Avšak soud vkusu v tomto případě by zněl „tulipán, který vidím před sebou, je krásný“. Soud vkusu se nesnaží určit celou třídu předmětů, třeba tulipánů, predikátem krásy jednoho tulipánu. Krása daného tulipánu plyne z libosti, která se pojí s představou předmětu, jenž je podnětem určité proporce kognitivní mohutnosti subjektu. Platnost daného soudu se rozšiřuje na kontinuum všech subjektů, jako *kdyby byl objektivním soudem, jenž spočívá na důvodech poznání, a mohl by být vynucen nějakým důkazem*.

---

⁴⁹ KANT, I. *Kritika soudnosti*. Přeložil V. Špalek a W. Hansel. Praha: OIKOYMENH, 2015, s. 116–129. ISBN 978-80-7298-500-5.

⁵⁰ ALLISON, H. E. *Kant's Theory of Taste: A Reading of the Critique of Aesthetic Judgment*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 160. ISBN 978-0-521-79154-0.

⁵¹ ALLISON, H. E. *Kant's Theory of Taste: A Reading of the Critique of Aesthetic Judgment*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 166. ISBN 978-0-521-79154-0.

Jinými slovy soud vkusu se vyznačuje tím, že je subjektivním jednotlivým soudem, který klade nárok na všeobecnou platnost, jako by to byl objektivní logický soud. Toto paradoxní vymezení vyžaduje transcendentální kritiku, dedukci, které se Kant posléze bude věnovat.

3.2 *Princip vkusu*

V *Kritice čistého rozumu* dedukce kategorií slouží k tomu, aby odpověděla na otázku: jak jsou možné syntetické soudy a priori? V té *Kritice* se prokazuje platnost apriorních principů čistého rozvažování. Co se týče *Kritiky soudnosti*, nynější dedukce slouží k tomu, aby podle Kanta odpověděla na analogickou otázku: jak jsou možné čisté soudy vkusu? Neboť při vynášení soudu vkusu překračujeme hranice jak pojmu, tak i názoru, abychom předmětu predikovali vlastní pocit libosti, a to s tím, že to vyžadujeme od ostatních, klademe nárok na to, že ostatní s tím mají souhlasit. Dozvěděli jsme se dříve, že soudy vkusu kromě toho, že tvrdí subjektivní všeobecnost, mají kontemplativní, resp. subjektivní nutnost, dedukce se týká toho, že musí tuto nutnost prokázat, zaměřit se na apriorní princip soudů vkusu.

Co je onem principem soudu vkusu? Kant explicitně naznačuje, že tímto principem je sama schopnost soudit. Pokud platnost soudů vkusu nelze vyvodit z objektivní povahy předmětů, *zakládá se jen na subjektivní formální podmínce soudu vůbec*⁵².

Soudností se rozumí soulad mezi obrazotvorností a rozvažováním, v estetické zkušenosti je ve svobodné hře, tj. bez pojmu, aniž by se dospělo k pojmu objektu. Poněvadž soud vkusu ve svém negativním vymezení není ani logický, ani poznávací, avšak v rámci soudu vkusu dochází k tomu, že představa předmětu je posuzována podle subjektivní účelnosti, jež je podnětem souladu mezi obrazotvorností a rozvažováním. Tento soulad Kant již popisuje jako subsumpci, tj. podřazení obrazotvornosti, schopnosti znázornění, pod rozvažování, schopnosti pojmů, přičemž důležitý je stav obrazotvornosti ve svobodné hře a stav rozvažování ve své zákonitosti. Kant připojuje důležitou připomínku, podle které svoboda obrazotvornosti spočívá v tom, že v soudech vkusu *schematizuje bez pojmu*. Tím pádem *vkus je nyní subjektivní soudnost, která obsahuje princip subsumpce*.

---

⁵² KEMAL, S. *Kant's aesthetic theory: an introduction*. New York: Palgrave Macmillan, 1992, s. 80. ISBN 978-1-349-21943-8.

Definice logického soudu ze studie J. Karáska zní: *soud je ten typ myšlenkové aktivity, jíž jsou elementy dané rozmanitosti vztahovány k jednomu identickému objektu prostřednictvím pojmu tohoto objektu, a protože je tím dosahováno jejich jednoty, je tím současně dosahováno objektivní jednoty a identity sebevědomí subjektu, který tuto rozmanitost myslí.*⁵³

Jinými slovy soud je určitým druhem myšlenkové aktivity, při které dochází k identické jednotě na straně objektu pomocí pojmu a k identické jednotě vědomí subjektu. Tím je dána možnost poznání čili aplikace kategorie na jevy. Máme-li možnost poznání, máme i možnost sdílení poznatků, čímž se lze vyhnout skepticizmu.

Když Kant říká, že *princip vkusu je subjektivní princip soudnosti vůbec*, zdá se, že míní to, že existuje určitá analogie mezi zkušeností estetickou a poznávací. S tím rozdílem, že v estetické zkušenosti nic nepoznáváme a neaplikujeme na objekt pojmy rozvažování, avšak stejné mohutnosti obrazotvornosti a rozvažování jsou zapracovány v soudech vkusu, i když v jiném ohledu.

Na začátku *Kritiky soudnosti* Kant definuje soudnost jako *schopnost myslet to, co je zvláštní, jako zahrnuté pod obecným*, jako schopnost subsumovat zvláštní pod obecné. Viděli jsme, že existuje rozdíl mezi tím, zda je dáno obecné, pod něž subsumujeme zvláštní, a zda obecné není dáno, ale má být teprve nalezeno. Ve druhém případě subsumpce není vedena žádným pojmem, zde se uplatňuje reflektující soudnost, jež reflektuje harmonický vztah mezi obrazotvorností a rozvažováním. Neměli bychom se nechat mást tím, že v tuto chvíli, když Kant mluví o principu soudnosti, jež se stává principem soudu vkusu, nemá na mysli reflektující soudnost, nýbrž mluví o schopnosti souzení jako takové, která přísluší každému jakožto kognitivní operace.

Když zase vidím tu jednotlivou růži, apprehenduji pomocí obrazotvornosti její formu, subsumuji pod rozvažování, jako by mám záměr zjistit, zda je subsumpce úspěšná. O tom, že subsumpce proběhla úspěšně čili kognitivní mohutnosti se navzájem oživily, svědčí pocit libosti, který si spojuji s představou dané růže a přičítám ho nutně ostatním. Dedukce by měla ukázat to, že právem přisuzuji danou libost všeobecně a nutně každému, kdo bude vynášet soud o stejném předmětu.

---

⁵³ KARÁSEK, J. Rozmanitost názoru a předměty zkušenosti. *Reflexe* [online]. 1999, č. 20, s. 1–33 [cit. 2021-03-03]. ISSN 0862-6901. Dostupné z: https://www.reflexe.cz/Reflexe_20/Rozmanitost_nazoru_a_predmety_zkusenosti.html

3.3 Dedukce soudů vkusu

Dedukce soudů vkusu je poměrně krátká a má za cíl ospravedlnit platnost subjektivního principu, na kterém se zakládá vkus. Následují tři kroky dedukce⁵⁴:

1. V čistém soudu vkusu zalíbení v předmětu je zprostředkováno subjektivní účelností jeho formy, kterou pocítujeme jako libost a spojujeme ji s představou předmětu.
2. Soudnost může být zaměřena na subjektivní podmínky užití soudnosti vůbec, což lze předpokládat u všech lidí jakožto podmínku poznání. Proto musí být možné a priori předpokládat shodu nějaké představy s těmito podmínkami soudnosti jakožto platnou pro všechny.
3. Tudiž *libost nebo subjektivní účelnost představy pro vztah poznávacích schopností vůbec při posuzování nějakého smyslového předmětu bude moci být právem očekávána od každého.*

První krok dedukce je nám již znám ze třetího momentu vkusu, kde jsme se dozvěděli, že subjektivní účelnost formy je podnětem souladu obrazotvornosti a rozvažování subjektu ve stavu svobodné hry, která není vedena pojmem a je vnitřně kauzální v produkování pocitu libosti. V tuto chvíli je důležité, že můžeme spojovat pocit libosti s představou předmětu.

Ve druhém kroku se setkáváme s pojetím „subjektivní podmínky užití soudnosti vůbec“. Kant tedy explicitně naznačuje, že se jedná o vkus, neboť vkus je schopnost soudnosti, která obsahuje princip subsumpce. Tyto subjektivní podmínky můžeme předpokládat u každého z toho důvodu, že jsou podmínkami možnosti poznání.

V posledním kroku Kant rekapituluje celý postup: pokud nějaká představa předmětu se shoduje s danými podmínkami užití soudnosti čili se vkusem, libost, která svědčí o této shodě, je očekávána od každého.

Novinkou, kterou lze v těchto krocích upozorovat, je, že princip vkusu neboli subjektivní podmínky užití soudnosti je podmínkou možnosti poznání. Avšak Kant zdůrazňuje, že ačkoli subjektivní podmínky soudnosti jsou tytéž pro každého člověka, subsumpce v estetickém soudu se děje pod pocítovaný vztah mezi obrazotvorností a rozvažováním ve svobodné hře.

---

⁵⁴ ALLISON, H. E. *Kant's Theory of Taste: A Reading of the Critique of Aesthetic Judgment*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 175. ISBN 978-0-521-79154-0.

Nejprve Kant říká, že je nezbytné při dedukci vycházet z určitých předpokladů:

- a) Všichni lidé mají stejné mohutnosti, tj. vztah schopností obrazotvornosti a rozvažování, které jsou součástí všech kognitivních procesů za účelem poznání vůbec, jinak by lidé nemohli sdílet ani představy, ani poznání.
- b) Daný soud je čistý a obsahuje princip subsumpce jakožto funkci schopnosti soudit.

Kant vyvozuje to, že *subjektivní podmínky užití soudnosti vůbec* můžeme předpokládat u všech lidí, tj. ta záležitost, že každý subjekt je obdařen tím, že má mohutnost znázornění, obrazotvornost, kterou subsumuje pod mohutnost pojmů, rozvažování. Když představa nějakého předmětu se shoduje s danými subjektivními podmínkami u jednoho subjektu, lze právem očekávat tuto shodu od každého taktéž. S tím rozdílem, že mohutnosti jsou ve svobodné hře, jejich funkce nejsou podřízeny pojmu za účelem poznání nebo subjektivnímu potěšení.

3.4 *Sensus communis neboli sdělitelnosti počitků*

O sdělitelnosti počitků již byla zmínka v kapitole modalit, kde Kant naznačil, že vztah mezi mohutnostmi v soudu vkusu, který je osvědčen pocitem libosti, je všeobecně sdělitelný za předpokladu ideje obecného smyslu. Tím aplikuje všeobecnou subjektivní nutnost.

Proč se vracíme k otázce nutnosti soudů vkusu? To je dáno tím, že nutnost, kterou mají, je exemplární. Totiž aktuální singulární soud vkusu aplikuje všeobecnou subjektivní nutnost neboli subjekt, který vynáší soud vkusu o daném předmětu, očekává souhlas od ostatních. Problém je ten, že když jsme se pomocí dedukcí dozvěděli, že soudy vkusu jsou možné, chybí kritéria, za kterých si subjekt může být jistý v tom, že jeho soud vkusu implikuje všeobecnou subjektivní nutnost.

Kant zase vymezí libosti soudu vkusu na pozadí pocitů v jiných soudech. Domnívám se, že pro lepší pochopení můžeme navrhnout následující tabulku:

Tabulka 2: Vymezení libosti soudu vkusu

Typ soudu	Smyslový soud	Morální soud	Vznešenost	Soud vkusu
Druh zalíbení	V příjemném	V dobrém	Ve vznešeném	V krásném
Podmínky sdělitelnosti libosti	Nelze žádat od ostatních, libost požitků	Lze sdílet prostřednictvím praktických rozumových pojmů. Libost samočinnosti, její přiměřenost vůči ideji jeho určení	Lze sdílet prostřednictvím morálního zákona, pomocí rozumových pojmů. Libost nadsmyslového určení	Lze sdílet kvůli subjektivním podmínkám poznání, na kterých spočívá daná libost. Libost pouhé reflexe

Zdroj: Vlastní zpracování

Dané srovnání mezi druhy soudů je zapotřebí z toho důvodu, abychom odlišili druh libosti v soudu vkusu a ukázali podmínky, za nichž je libost soudu vkusu všeobecně sdělitelná.

V soudu vkusu je libost libostí reflexe čili kontemplativní libostí, která je naprosto odlišná od libostí ve smyslovém soudu, morálním a od libosti ze vznešené přírody. Proto sdělitelnost počítka v soudu vkusu je možná za jiných podmínek, na rozdíl od smyslového soudu, kde smyslová libost neimplikuje nutnost, od morálního soudu a od libosti ze vznešené přírody, jejichž sdělitelnost se opírá o pojmy rozumu, což není možné u soudu vkusu jakožto reflexivního estetického soudu.

Naproti tomu stav mysli pociťovaný v soudu vkusu, tzn. harmonie dvou mohutností je všeobecně sdělitelný, jelikož stejný stav svědčí o možnosti poznání. Tj. libost, kterou pojíme s představou předmětu, spočívá na podmínkách, které jsou zároveň subjektivními podmínkami možnosti poznání. Proto Kant vyvozuje, že každý, kdo soudí vkusem, má právo nárokovat sdělitelnost vlastního citu a zalíbení v předmětu od ostatních.

Pokud bychom chtěli vymežit danou sdělitelnost počitků lépe, mohli bychom naznačit tři její charakteristické momenty: za prvé sdělitelnost počitků v soudech vkusu závisí na tom, že máme stejné mohutnosti, tj. sdílíme stejné mohutnosti. Za druhé sdělitelnost počitků je výsledkem harmonie mezi mohutnostmi v jejich svobodné hře. Za třetí pro sdělitelnost počitků je důležitá samotná komunikace mezi subjekty⁵⁵. Podle Kanta dané vymezení je postačující pro prokázání nutnosti soudů vkusu a implikace všeobecně subjektivní nutnosti.

Kant to potvrzuje, říká: *Dovednost lidí sdělovat si své myšlenky vyžaduje také vztah obrazotvornosti a rozvažování, aby k pojmům byly přidruženy názory a k názorům zase pojmy, které splývají v jeden poznatek; ale pak je soulad obou sil mysli zákonný, vynucený určitými pojmy. Je tam, kde obrazotvornost ve své svobodě probouzí rozvažování, a kde rozvažování bez pojmů uvádí obrazotvornost do hry odpovídající pravidlům, sděluje se představa nikoli jako myšlenka, nýbrž jako vnitřní pocit účelného stavu mysli.*

V modalitě soudů vkusu Kant definuje obecný smysl jako *pouhou ideální normu*. Pokud singulární soud vkusu daného subjektu odpovídá ideální normě, která má tři charakteristické momenty uvedené výše, pak tento soud vkusu slouží jako pravidlo pro všechny ostatní subjekty, které vynášejí své soudy o daném předmětu, totiž aplikuje všeobecně subjektivní nutnost, platnou pro každého.

Přesněji řečeno *sensus communis* je ideou, která vede naši reflexi vztahu obrazotvornosti a rozvažování, pokud jsou ve svobodné hře. Jestliže si subjekt uvědomí, že jeho zalíbení v předmětu je sdělitelné, pak jeho soud o daném předmětu je soudem vkusu, u něhož ohledně daného předmětu zalíbení očekává souhlas od ostatních.

---

⁵⁵ KEMAL, S. *Kant's aesthetic theory: an introduction*. New York: Palgrave Macmillan, 1992, s. 92. ISBN 978-1-349-21943-8.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zkoumání pojetí vkusu, a sice ve specifickém druhu zkušenosti, ve které se s ním setkáváme, tedy v estetických soudech čili v soudech vkusu.

Soud vkusu je estetický reflexivní soud, pomocí kterého predikujeme předmětu predikát „krásný“ a určujeme vlastní vnitřní cit spjatý s aktem posuzování formy daného předmětu. Na začátku jsme definovali vkus jako schopnost soudit prostřednictvím libosti, která je důsledkem harmonického vztahu obrazotvornosti a rozvažování v aktu reflexe o dané formě předmětu.

Poté jsme se věnovali analýze soudů vkusu, abychom zjistili podmínky, za kterých soud vkusu je považován za čistý. Neboť je potřeba vymezit, co by vlastně na tom předmětu v nás vyvolávalo kontemplativní pocit libosti v reflektujícím aktu souzení formy předmětu.

Zprvce soud vkusu nevyjadřuje zájem o předmět predikace, nýbrž popisuje kontemplaci z daného předmětu čili reflexi, kterou provádí subjekt. Soud vkusu totiž neimplikuje zaujatý postoj k předmětu zalíbení, nýbrž popisuje určité nazírání daného předmětu ve svobodné hře mohutností.

Za druhé specifická soud vkusu spočívá v tom, že estetická zkušenost bere v potaz jednotlivý předmět, vztahuje se k tomuto předmětu zde a nyní, a to s tím, že daný předmět zalíbení implikuje všeobecnou subjektivní platnost, tj. vztahuje se ke sféře posuzujících subjektů. V aktu estetického posuzování subjekt má určité naladění mohutností, v důsledku čehož si uvědomuje pocit libosti s tím spjatý, implikace daného pocitu se rozprostírá na ostatní subjekty. Uvědomování si vnitřního pocitu libosti, který je důsledkem harmonie obrazotvornosti a rozvažování, se děje intelektuálně z toho důvodu, že daný soulad mohutností je zapotřebí v aktu poznání⁵⁶.

Za třetí, forma účelnosti předmětu je podnětem pro kontemplaci neboli vyvolává kontemplativní libost, jež je důsledkem harmonie dvou mohutností, obrazotvornosti a rozvažování. Forma účelnosti znamená vhodnost předmětu pro naše kognitivní mohutnosti, zmíněná forma účelnosti slouží podnětem pro jejich harmonický vztah, který vyvolává pocit libosti.

Za čtvrté soud vkusu implikuje všeobecnou subjektivní nutnost, tedy intersubjektivní, za předpokladu obecného smyslu. Obecný smysl je idea vedoucí naši reflexi v estetické zkušenosti, a to tak, že vyjadřuje nutnou podmínku sdělitelnosti poznání

---

⁵⁶ ZÁTKA, V. *Kantova teorie estetiky, Studie k dějinám filosofie 18. století*. Praha: Nakladatelství Filosofického ústavu AV ČR, 1995, s. 70. ISBN 8070070714.

a stavů myslí, které toto poznání doprovází. I když k estetické zkušenosti nepatří poznání, obecný smysl je předpokládán za účelem sdělitelnosti poznání obecně, aby bylo možné se vyhnout skepticizmu. Zároveň obecný smysl implikuje sdělitelnost stavů myslí, které jsou s poznáním spjaté. Tím se míní v estetické zkušenosti harmonický vztah mohutnosti a pocit libosti, jenž je důsledkem tohoto vztahu. Pak pocit libosti, který se pojí s danou představou předmětu nutně, je intersubjektivně platný, totiž ostatní mají s vynesným soudem vkusu souhlasit.

V dedukci soudů vkusu bylo zapotřebí ukázat, jak jsou možné čisté soudy vkusu. Ačkoli soudy vkusu nejsou poznávací, přece se vztahují ke sféře posuzujících subjektů a implikují všeobecnou, ač subjektivní platnost a nutnost. Tento druh platnosti a nutnosti se již odvrací od objektu a jeho kvalitativních určení, naopak se vztahuje k subjektu samotnému a k ostatním lidem.

Dedukce soudů vkusu se opírá o subjektivní podmínky užití soudnosti, v podstatě se jedná o přesnější definici vkusu jakožto schopnosti soudit. Vkus jakožto schopnost soudit obsahuje princip subsumpce, podřazení obrazotvornosti rozvažování v posuzování účelné formy objektu. Posuzování subjektivní účelnosti formy objektu vystupuje jako podnět pro harmonický stav obrazotvornosti a rozvažování, subsumpce jedné mohutnosti pod druhou v jejich svobodné hře pomocí soudnosti je osvědčena pocitem libosti. Subjekt reflektuje o vlastním stavu myslí a zakouší produkovaný pocit vznikající z kontempace o daném objektu, vyjadřuje svůj soud vkusu ohledně daného objektu, se kterým všichni mají souhlasit.

Mohli bychom nyní vkus definovat jako autonomní schopnost soudit předměty estetického zálibení, jež obsahuje princip subsumpce, podle kterého dochází k podřazení obrazotvornosti pod rozvažování ve stavu svobodné hry.

Seznam použité literatury

ALLISON, H. E. *Kant's Theory of Taste: A Reading of the Critique of Aesthetic Judgment*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. ISBN 978-0-521-79154-0.

GUYER, P. *Kant and the claims of taste*. Cambridge: Harvard University Press, 1979.

KANT, I. *Kritika čistého rozumu*. Přeložil J. Loužil. Praha: OIKOYMENH, 2001. ISBN 978-80-7298-301-8.

KANT, I. *Kritika soudnosti*. Přeložil V. Špalek a W. Hansel. Praha: OIKOYMENH, 2015. ISBN 978-80-7298-500-5.

KANT, I. *Úvod ke Kritice soudnosti*. Přeložil J. Karásek. Praha: OIKOYMENH, 2011. ISBN 978-80-7298-317-9.

KANT, I. *Základy metafyziky mravů*. Přeložil L. Menzel. Praha: OIKOYMENH, 1974.

KARÁSEK, J. *Kantova analogie estetické zkušenosti*. Praha: Nakladatelství Filosofického ústavu AV ČR, 2004. ISBN 80-7007-205-9.

KARÁSEK, J. Rozmanitost názoru a předměty zkušenosti. *Reflexe* [online]. 1999, č. 20, s. 1–33 [cit. 2021-03-03]. ISSN 0862-6901. Dostupné z: https://www.reflexe.cz/Reflexe_20/Rozmanitost_nazoru_a_predmety_zkusenosti.html

KEMAL, S. *Kant's aesthetic theory: an introduction*. New York: Palgrave Macmillan, 1992. ISBN 978-1-349-21943-8.

QUIGLEY, T. Kant: Notes on the Critique of Judgments. In: *Timothyquigley.net* [online]. 15. 2. 2012 [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: http://timothyquigley.net/vcs/kant-aesth_sum2.pdf

ZÁTKA, V. *Kantova teorie estetiky, Studie k dějinám filosofie 18. století*. Praha: Nakladatelství Filosofického ústavu AV ČR, 1995. ISBN 8070070714.